

STAJALIŠTA HRVATSKE JAVNOSTI I ČASNIKA ORUŽANIH SNAGA REPUBLIKE HRVATSKE SPRAM PRISTUPANJA REPUBLIKE HRVATSKE NATO-U

Tomislav SMERIĆ, Anka MIŠETIĆ, Geran-Marko MILETIĆ
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb

UDK: 316.654(497.5):355.356(1-622 NATO)
Prethodno priopćenje

Primljeno: 2. 2. 2009.

U radu se usporedno iznose i analiziraju rezultati anketnih istraživanja stajališta hrvatske javnosti (N=3420) i časnika OS RH (N=596) spram pristupanja Republike Hrvatske NATO-u, provedenih 2008. godine. Pristupanje NATO-u prepoznala je kao najpovoljniju vanjskopolitičku opciju za nacionalnu sigurnost relativna većina građana (37%) i od više od tri četvrtine časnika (76,1%). Potporu pristupanju NATO-u na zamišljenom bi referendumu glasovanjem iskazalo gotovo dvostruko više građana (42,9%) od onih koji mu se protive (23,1%), a za pristupanje glasovalo bi i gotovo četiri petine časnika (78,3%). Očekivanja javnosti od mogućih posljedica pridruživanja zemlje NATO-u uglavnom su povoljna u odnosu na većinu vojnosigurnosnih, političkih i gospodarskih posljedica. Iznimku čini očekivanje povećane izloženosti zemlje terorističkom djelovanju (koje dijele i časnici) te mogućnosti ograničavanja državne političke samostalnosti. Pretežno negativne posljedice građani očekuju i na lokalnom socijalnom i ekološkom planu. Procjene časnika naglašenije su pozitivne u odnosu na većinu očekivanih vojnosigurnosnih, političkih i gospodarskih posljedica, pri čemu negativne posljedice, za razliku od građana, časnici ne očekuju ni na socijalnom ni na ekološkom planu. U cjelini, rezultati pokazuju razmjernu podudarnost orijentacija javnosti i časnika, pri čemu časnici naglašenije iskazuju potporu pristupanju NATO-u.

Ključne riječi: NATO, Republika Hrvatska, javnost, časnici OS RH

Tomislav Smerić, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar,
Marulićev trg 19/1, p. p. 277, 10 001 Zagreb, Hrvatska.
E-mail: Tomislav.Smeric@pilar.hr

UVOD

Pristupanje Republike Hrvatske NATO-u, očekivano u 2009. godini, dovršetak je procesa ostvarivanja jednog od službeno definiranih prioritetnih vanjskopolitičkih ciljeva zemlje, no istodobno i izvanredan, "jednokratni" politički događaj/čin. Kako su posljedice pridruživanja NATO-u, kao "političko-vojnom" savezu, dugoročne te potencijalno nadilaze učinke u užem okviru vojnosigurnosnoga sektora, ne iznenađuje pojava različitih, pa i suprotstavljenih, stajališta u hrvatskoj javnosti, utvrđena rezultatima višegodišnjih istraživanja stupnja potpore/suprotstavljanja pridruživanju.

Rezultati istraživanja provedenih u zemljama kandidatkinjama za članstvo u NATO-u – državama koje su u međuvremenu postale članice NATO-a (1999. godine Poljska, Mađarska, Češka; 2004. godine Bugarska, Estonija, Latvija, Litva, Rumunjska, Slovenija i Slovačka) (vidi: Zilberman i Webber, 2003.; Caplanova i sur., 2004.) ili u zemljama u kojima je članstvo u NATO-u tema oko koje postoje ozbiljna suprotstavljanja (npr. Srbija; vidi Atanasović, 2007.) – pokazuju veliku raznolikost raspoloženja javnosti te upućuju na pretpostavku o složenoj, nacionalno specifičnoj dinamici oblikovanja stajališta o pristupanju NATO-u. Nalazi istraživanja također pokazuju da, uz geopolitičke i sigurnosne determinante, na stajališta javnosti spram NATO-a utječe i mreža političkih, ekonomskih i kulturnih čimbenika.

Osim spomenutih, postoje i razlike u formalnim zakonskim (internim) procedurama pristupanja pojedinih zemalja, pa stoga i rezultati istraživanja stajališta javnosti u raznim državama imaju i donekle različite funkcije – od prognoziranja ishoda referenduma o pristupanju i/ili orijentacijskih informacija u sklopu provedbe promidžbenih kampanja do utvrđivanja stupnja legitimnosti odluka nacionalnih političkih elita. Pritom na umu treba imati i postojanje stajališta, oblikovanoga u drugoj polovici 1990-ih u nekim političkim, ali i istraživačkim krugovima (dijelom vjerojatno i pod utjecajem nalaza provedenih istraživanja), koje proširenje NATO-a promatra primarno kao pothvat političkih elita, a ne "stvar" naroda (javnosti) zemalja Srednje, Istočne ili postsovjetske Europe. Praktički, riječ je o pretpostavci prema kojoj se, uz uvjet jedinstvenosti orijentacije nacionalnih političkih elita prema pristupanju NATO-u (uz prihvatljive financijske i političke troškove), prihvaćanje pristupanja u javnosti može i naknadno izgraditi (Nelson, 1998.).

Stajališta vojnih časnika o pristupanju NATO-u rjeđe su istraživana (i/ili pak rezultati istraživanja nisu objavljeni), usprkos činjenici da časnici kao specifična socioprofesionalna skupina imaju važnu ulogu u procesima vojnih institucional-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 18 (2009),
BR. 3 (101),
STR. 371-391

SMERIĆ, T., MIŠETIĆ, A.,
MILETIĆ, G. M.:
STAJALIŠTA HRVATSKE...

nih integracija – naime, funkcionalna orijentacija NATO-a, u-natoč posthladnoratovskim transformacijama, ostaje bitno o-bilježena (i) njegovom prirodom vojnoga saveza.

Pritom bi usporedba stajališta javnosti i vojnih časnika prema pristupanju NATO-u – moguće utvrđivanje sličnosti i/ili razlika između njih – mogla neizravno podrobnije oslikati i narav civilnih i vojnih odnosa u pojedinom nacionalnom kontekstu.

PROVEDBA ISTRAŽIVANJA, METODA, UZORCI I OBRADBA REZULTATA

U ovome se radu usporedno iznose i analiziraju rezultati istraživanja stajališta hrvatske javnosti i časnika¹ Oružanih snaga Republike Hrvatske (OS RH) prema pristupanju Republike Hrvatske NATO-u, provedenog 2008. godine u sklopu ostvarivanja projekta "Hrvatska vojska – hrvatsko društvo".² Da bi se stekao podrobniji uvid u ovaj problemski sklop, istraživanjem su obuhvaćena stajališta hrvatske javnosti i časnika OS RH o najpovoljnijem vanjskopolitičkom sporazumu za nacionalnu sigurnost Hrvatske, stajališta o pristupanju Republike Hrvatske NATO-u (razina potpore) te procjene posljedica pridruživanja Republike Hrvatske NATO-u.

Ova su tri aspekta političko-vojnih integracija odabrana za istraživanje zato da bi se utvrdila razina potpore pristupanju NATO-u u razdoblju neposredno prije očekivanoga poziva na pristupanje (godinu dana ranije), kako bi se usporedila razina potpore NATO-u u odnosu na druge modele sigurnosnih rješenja (bilateralni i/ili multilateralni savezi, neutralnost) o kojima se raspravljalo u javnosti te kako bi se barem donekle – procjenom vjerojatnih posljedica – rasvijetlili razlozi koji stoje u pozadini stajališta o pristupanju NATO-u u ispitanika iz oba uzorka.

Istraživanje stajališta *hrvatske javnosti* provedeno je na nacionalnom reprezentativnom uzorku građana Republike Hrvatske terenskom usmenom anketom od 22. veljače do 9. ožujka 2008. godine. Probabilistički izabrani, višestapno stratificirani uzorak činilo je 3420 odraslih stanovnika Republike Hrvatske.³

Istraživanje stajališta *časnika OS RH* provedeno je na probabilistički izabranom, višestapno stratificiranom uzorku od 596 časnika OS RH grupnim anketiranjem od 29. travnja do 13. lipnja 2008. godine. Osnovna stratifikacija provedena je prema grani OS RH, osobnom činu i spolu, uz osiguranje razmjerne zastupljenosti pripadnika različitih ustrojbenih cjelina unutar tih kategorija.⁴

Prikupljeni podaci na osnovnoj su razini obrađeni deskriptivno, a podrobnija analiza provedena je usporedbom stavova o istraživanom problemskom sklopu različitih podsku-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 18 (2009),
BR. 3 (101),
STR. 371-391

SMERIĆ, T., MIŠETIĆ, A.,
MILETIĆ, G. M.:
STAJALIŠTA HRVATSKE...

pina ispitanika (uporabom hi-kvadrat testa) – u uzorku javnosti s obzirom na obilježja: spol, dob, stupanj naobrazbe, visinu mjesečnoga prihoda po članu kućanstva (socioekonomski status), političku (ideologijsku) orijentaciju, braniteljski status te stupanj urbaniziranosti mjesta; a u uzorku časnika OS RH s obzirom na spol, osobni čin i pripadnost grani OS RH.⁵ Analiza latentne strukture procjena posljedica pristupanja Republike Hrvatske NATO-u provedena je faktorskom analizom.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA I RASPRAVA

Stajališta o najpovoljnijem vanjskopolitičkom sporazumu za nacionalnu sigurnost Hrvatske

Ispitanicima je u oba uzorka na prosudbu bilo ponuđeno više oblika vanjskopolitičkih sporazuma (saveza, aranžmana) te je od njih zatraženo da odaberu najpovoljniji za nacionalnu sigurnost zemlje.

Koji bi od sljedećih oblika vanjskopolitičkih sporazuma (saveza, aranžmana) ponajbolje jamčio nacionalnu sigurnost Hrvatske?

	Javnost	Časnici
Puno članstvo u NATO-u	34,5%	76,1%
Istodobno sklapanje sporazuma s više zemalja u regiji	6,1%	3,6%
Bilateralni sporazumi sa susjednim zemljama	9,1%	1,9%
Proglašenje neutralnosti	12,1%	7,1%
Ne znam, ne mogu procijeniti	37,0%	9,9%
Nešto drugo	0,4%	1%
Bez odgovora	0,7%	0,3%

❶ **TABLICA 1**
Stajališta hrvatske
javnosti i časnika OS
RH o najpovoljnijem
vanjskopolitičkom
sporazumu za
nacionalnu sigurnost
Hrvatske

Relativno najveći postotak ispitanika u uzorku hrvatske javnosti (37%) navodi da ne može procijeniti koji bi od vanjskopolitičkih sporazuma/saveza ponajbolje jamčio nacionalnu sigurnost Hrvatske. Puno članstvo u NATO-u najprihvaćenija je od opcija ponuđenih na procjenu (34,5%). Sklapanje bilateralnih i/ili multilateralnih regionalnih saveza kao rješenje zastupa 15,2%, a opciju proglašenja neutralnosti kao jamstvo nacionalne sigurnosti vidi 12,1% građana.⁶ Punom članstvu u NATO-u potporu u većoj mjeri iskazuju muškarci nego žene (63,7% prema 45,9%), ispitanici od 31 do 50 godina u odnosu na mlađe od 30 godina (57,9% prema 49,8%), ispitanici višega/visokoga stupnja naobrazbe u odnosu na ispitanike nižega stupnja naobrazbe (60,2% prema 51%) te ispitanici koji svoju političku orijentaciju opisuju kao "desnu" u odnosu na "lijevo" orijentirane (65,2% prema 45,1%).

Istodobno, više od tri četvrtine časnika OS RH (76,1%) drži da je članstvo u NATO-u model vanjskopolitičkoga sporazuma/saveza koji bi ponajbolje jamčio nacionalnu sigurnost Hrvatske. Sklapanje bilateralnih i/ili multilateralnih regional-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 18 (2009),
BR. 3 (101),
STR. 371-391

SMERIĆ, T., MIŠEĆIĆ, A.,
MILETIĆ, G. M.:
STAJALIŠTA HRVATSKE...

nih saveza kao rješenje zastupa 5,5%, a opciju proglašenja neutralnosti kao najkvalitetnije jamstvo nacionalne sigurnosti vidi 7,1% časnika. Analizom subuzoraka časnika utvrđeno je da su odabiru članstva u NATO-u kao najpovoljnije opcije naglašenije skloni časnici HKoV (90,1%) nego časnici HRZ i PZO (77,5%).

Usporedba stajališta hrvatske javnosti sa stajalištima časnika OS RH otkriva da je opcija članstva u NATO-u među časticima naglašenije prihvaćena u odnosu na stajališta građana/-ki. Ostale na procjenu ponuđene opcije (sklapanje bilateralnih i/ili multilateralnih regionalnih saveza te proglašenje neutralnosti) prihvaćene su u hrvatskoj javnosti u nešto većoj mjeri u odnosu na stajališta časnika.

Stupanj potpore pristupanju Republike Hrvatske NATO-u

Rezultati višegodišnjih istraživanja "načelnih" stajališta hrvatske javnosti o pristupanju NATO-u (stavova "za" i "protiv") pokazuju da je razina potpore oscilirala. Zanimljivo je da je razina potpore pristupanju 2002. godine od 61% "za" (GFK, 2003.) bila jednaka razini potpore utvrđenoj 2008. godine (također 61% "za", GFK, 2008.), dok se u godinama između spomenutih kretala na (znatno) nižoj razini – primjerice, od 2006. do 2007. godine na razini od oko 40% ili nižoj (prema istraživanjima GFK, vidi u: Matika i Ogorec, 2008., 179). Usporedbe radi, navedimo i da su rezultati istraživanja stajališta "za" i "protiv" pridruživanja NATO-u provedenih u pristupnom razdoblju od 1995. do 1997. u današnjim "novim članicama" NATO-a (istraživanje *Central and Eastern Eurobarometer /CEEB/*; vidi u Caplanova i sur., 2004.) pokazala znatne razlike u stajalištima nacionalnih javnosti. Javna potpora pristupanju NATO-u bila je najizraženija u Rumunjskoj (između 76,4% i 88,4%) i Poljskoj (između 75,4% i 80,3%), a znatno niža u Slovačkoj (između 35,4% i 42,4%), Latviji (između 34,1% i 41,4%) i Estoniji (između 33,7% i 45,4%). Dijakronijska analiza obilježja trendova potpore pristupanju NATO-u u spomenutim zemljama pokazala je da je "mišljenje javnosti evoluiralo od emocionalnih i nepostojanih stavova u smjeru promišljenijih i stabilnijih stajališta", što je "praćeno porastom znanja i svijesti o posljedicama članstva u NATO-u" (Zilberman i Webber, 2003., 66). No autori upozoravaju da naznačeni obrazac ne isključuje mogućnost javljanja dodatnih fluktuacija raspoloženja javnosti uslijed "neizbježnih emocionalnih odgovora na različite eksterne prevrate" (npr. događaje poput intervencije NATO-a na Kosovu 1999., napada na SAD 11. rujna 2001. i sl.).

Za razliku od spomenutih istraživanja načelnih stajališta, u ovome je istraživanju od ispitanika u oba uzorka zatraženo da odaberu jednu od opcija na hipotetičkom referendumu o pristupanju Republike Hrvatske NATO-u.

➔ TABLICA 2
Stupanj potpore
hrvatske javnosti i
časnika OS RH
pristupanju Republike
Hrvatske NATO-u

Kako biste glasovali kada bi se danas održavao referendum o pristupanju Hrvatske NATO-u?	Javnost	Časnici
Za pristupanje NATO-u	42,9%	78,3%
Protiv pristupanja NATO-u	23,1%	7,7%
Ne znam, nisam siguran/-na	26,8%	9,8%
Ne bih izašao/-la na referendum	7,1%	3,5%
Bez odgovora	0,2%	0,7%

Rezultati istraživanja stajališta hrvatske javnosti pokazuju da je udio građana koji bi na zamišljenom referendumu glasovao za pristupanje Hrvatske NATO-u gotovo dvostruko veći od udjela onih koji bi glasovali protiv.⁷ Opciji "za pristupanje NATO-u" na zamišljenom referendumu u većoj su mjeri skloni muškarci nego žene (54,1% prema 33%),⁸ ispitanici od 31 do 50 godina u odnosu na ispitanike mlađe od 30 godina (45,1% prema 38%), ispitanici višega/visokoga stupnja naobrazbe u odnosu na ispitanike nižega stupnja naobrazbe (50,3% prema 36,1%), ispitanici višega socioekonomskog statusa u odnosu na ispitanike nižega socioekonomskog statusa (46,5% prema 40,1%), ispitanici koji svoju političku orijentaciju opisuju kao "desnu" u odnosu na "lijevo" orijentirane (52,6% prema 36,5%) te ispitanici koji imaju status branitelja u odnosu na ispitanike koji nemaju status branitelja (58% prema 40,6%).

Mogućnosti usporedbe radi, navedimo da je istraživanjem javnoga mišljenja u Sloveniji 2002. godine (svibanj – lipanj) prije stupanja te zemlje u NATO utvrđeno da je stajalište "protiv pridruživanja NATO-u" nešto zastupljenije među ispitanicima više naobrazbe, ispitanicima između 31 i 45 godina te među ispitanicima s izraženim religijskim uvjerenjima, iako stajalište "za pridruživanje" prevladava u svim podskupinama obuhvaćenima uzorkom (POR, 2002.).

Treba dodati da više od dvije trećine anketiranih građana Republike Hrvatske drži da o pristupanju zemlje NATO savezu trebaju odlučiti građani na obvezujućem referendumu (70,9%). Tek 8,9% ispitanika ocjenjuje da bi odluku trebao samostalno donijeti Sabor RH, a njih 7,6% da bi to trebala samostalno učiniti Vlada RH.⁹ Usporedbe radi, navedimo da je istraživanjem javnoga mišljenja u Sloveniji 2002. godine (svibanj – lipanj) utvrđeno da znatna većina građana, slično hrvatskim građanima, drži da odluku o pridruživanju NATO-u treba donijeti na referendumu (70,8%), a 78% ispitanika iskazalo je i namjeru sudjelovanja na takvom referendumu. Ispitanici su u podjednakom omjeru procijenili da referendum treba održati prije upućivanja poziva Sloveniji za pristupanje NATO-u (38,1%), odnosno nakon upućivanja poziva (39,4%) (POR, 2002.).

Usporedba stajališta hrvatske javnosti sa stajalištima časnika OS RH otkriva da je pristupanje NATO-u među časnicima

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 18 (2009),
BR. 3 (101),
STR. 371-391

SMERIĆ, T., MIŠETIĆ, A.,
MILETIĆ, G. M.:
STAJALIŠTA HRVATSKE...

ma znatno prihvaćenija "referendumska opcija" – više od tri četvrtine časnika OS RH (78,3%) na hipotetičkom je referendumu glasovalo za pristupanje Hrvatske NATO-u, a protiv pristupanja izjasnilo bi se 7,7% časnika. Ukupno 13,3% časnika nije sigurno u procjeni i/ili navode da ne bi izašli na referendum. Analiza subuzoraka časnika prema odabranim varijablama pokazala je da su u statistički značajnoj mjeri opciji "za pristupanje NATO-u" na hipotetičkom referendumu skloniji časnici (80,6%) nego časnice (65,5%). Također, opciji "za pristupanje NATO-u" skloniji su časnici HKoV (82,9%) nego časnici HRZ i PZO (68,2%).

Posljedice pridruživanja Republike Hrvatske NATO-u

Od ispitanika je u oba uzorka zatražena procjena vjerojatnosti ostvarivanja niza od 16 mogućih posljedica (vojnosigurnosnih, političkih, gospodarskih te socijalnih i ekoloških) pridruživanja Republike Hrvatske NATO-u.

Stajališta hrvatske javnosti o posljedicama pridruživanja Republike Hrvatske NATO-u

Procjena *vojnosigurnosnih posljedica* (čestice 3, 5, 7, 11-13 i 15). U odnosu na vjerojatne posljedice na vojnosigurnosnome području znatna većina građana procjenjuje da će, nakon pridruživanja Hrvatske NATO-u, OS RH imati olakšan pristup modernom naoružanju (ukupno 73,8%, M=3,22),¹⁰ da će vojna sigurnost Hrvatske biti ojačana (ukupno 71,1%, M=3,18) te da će OS RH postati učinkovitije (ukupno 65,7%, M=3,08). Relativna većina ispitanika također drži da će pridruživanjem biti uklonjene vojne prijetnje Hrvatskoj od susjednih zemalja (ukupno 49,1%, M=2,75), da zbog očekivanoga povećanja opsega OS RH u misijama NATO-a neće doći do slabljenja obrane teritorija zemlje (ukupno 46,8%, M=2,29) te da pridruživanje NATO-u neće rezultirati ugrožavanjem vrijednosti Domovinskog rata u OS RH (ukupno 46,2%, M=2,32). No, istodobno, većina ispitanika očekuje da će se povećati stupanj izloženosti Hrvatske terorističkom djelovanju (ukupno 58,3%, M=2,95).

Procjena *političkih posljedica* (čestice 1-2, 4 i 9). U odnosu na vjerojatnost ostvarivanja političkih posljedica pridruživanja NATO-u većina ispitanika procjenjuje da će članstvo u NATO-u olakšati pristupanje Hrvatske EU-u (ukupno 66,2%, M=3,11), da će se poboljšati položaj Hrvatske u međunarodnoj zajednici (ukupno 59,1%, M=2,84) te da će se njime ojačati mir i politička stabilnost u Jugoistočnoj Europi (ukupno 58%, M=2,97). Istodobno, većina ispitanika (ukupno 54,6%) ocjenjuje da će članstvom u NATO-u biti ograničena politička samostalnost Hrvatske (M=2,84).

Ljudi imaju različito mišljenje o dobrim i lošim stranama pridruživanja Hrvatske NATO savezu. Koliko su, prema Vašem mišljenju, vjerojatne navedene posljedice? (Odgovori u postotcima)

	Uopće nije vjerojatno	Uglavnom nije vjerojatno	Uglavnom je vjerojatno	Vrlo je vjerojatno	Ne znam	Bez od- govora
1. Poboljšat će se položaj Hrvatske u međunarodnoj zajednici.	9,8	15,3	37,5	21,6	15,5	0,4
2. Politička samostalnost Hrvatske bit će ograničena članstvom u NATO-u.	6,8	19,0	35,3	19,3	19,1	0,6
3. OS RH će imati olakšan pristup modernom naoružanju.	3,7	9,1	38,4	35,4	12,1	1,2
4. Članstvo u NATO-u olakšat će pristupanje Hrvatske EU-u.	5,1	10,6	36,3	29,9	17,2	0,9
5. OS RH će postati učinkovitije.	5,5	11,5	36,7	29,0	16,2	1,1
6. Bit će otvorene vojne baze sa stranim osobljem, što može nepovoljno djelovati na život lokalnih zajednica.	5,4	15,6	32,8	26,7	18,8	0,7
7. Vojna sigurnost Hrvatske bit će ojačana.	4,6	10,3	36,1	35,0	13,1	0,4
8. Hrvatske će tvrtke moći sudjelovati u vojnim projektima NATO-a.	4,9	10,7	37,5	26,5	19,7	0,7
9. Ojačat će se mir i politička stabilnost u Jugoistočnoj Europi.	6,0	15,5	33,1	24,9	20,0	0,6
10. Povećat će se sigurnost za strane investicije u Hrvatskoj.	5,1	11,1	36,2	26,5	20,4	0,8
11. Zbog povećana opsega sudjelovanja OS RH u misijama NATO-a u inozemstvu oslabjet će obrana teritorija zemlje.	16,8	30,0	19,4	9,8	23,2	0,7
12. Povećat će se izloženost Hrvatske terorističkom djelovanju.	5,7	18,1	32,7	25,6	17,2	0,7
13. Bit će potpuno uklonjena svaka moguća vojna prijetnja Hrvatskoj od susjednih zemalja.	8,4	22,7	30,0	19,1	19,0	0,8
14. Povećat će se ugroženost okoliša zbog čestih vojnih vježbi i izgradnje vojnih baza.	4,4	15,5	34,8	31,4	13,2	0,7
15. Bit će ugrožene vrijednosti Domovinskog rata u OS RH.	20,0	26,2	19,5	12,8	20,9	0,6
16. Troškovi za vojsku će se povećati.	3,1	9,6	31,5	32,5	22,6	0,7

❶ **TABLICA 3**
Posljedice pridruživanja
Republike Hrvatske
NATO-u –
stajališta javnosti

Procjena *gospodarskih posljedica* (čestice 8, 10 i 16). Većina ispitanika procjenjuje vjerojatnim da će pridruživanjem Hrvatske NATO-u doći do povećanja troškova za OS RH (ukupno 64%, M=3,22). Istodobno, većina ispitanika očekuje da će hrvatskim tvrtkama biti omogućeno sudjelovanje u vojnim projektima NATO-a (ukupno 64%, M=3,08) te da će se članstvom u NATO-u povećati sigurnost za strane investicije u Hrvatskoj (ukupno 62,7%, M=3,07).

Procjena *socijalnih i ekoloških posljedica* (čestice 6 i 14). Većina ispitanika procjenjuje da bi zbog porasta učestalosti vojnih vježbi i moguće izgradnje vojnih baza moglo doći do povećanja ugroženosti okoliša (ukupno 66,2%, M=3,08) te nepovoljnog djelovanja na život lokalnih zajednica (ukupno 59,5%, M=3,00).

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 18 (2009),
BR. 3 (101),
STR. 371-391

SMERIĆ, T., MIŠETIĆ, A.,
MILETIĆ, G. M.:
STAJALIŠTA HRVATSKE...

Očekivanja hrvatske javnosti od mogućih posljedica pridruživanja Hrvatske NATO-u, promatrana u cjelini, uglavnom su povoljna. Takve se pozitivne procjene ponajprije odnose na većinu dimenzija očekivanih vojnosigurnosnih, političkih i gospodarskih posljedica. Iznimku pritom čini očekivanje povećane izloženosti zemlje terorističkom djelovanju te mogućnosti ograničavanja državne političke samostalnosti. Pretežno negativne posljedice ispitanici očekuju i na razini lokalnih zajednica (na socijalnom i ekološkom planu). Najvjerojatnijim posljedicama pridruživanja NATO-u građani, po prosječnim vrijednostima odgovora, procjenjuju olakšavanje pristupa modernom naoružanju za OS RH te porast troškova za OS RH, a najmanje vjerojatnima slabljenje obrane teritorija zemlje zbog povećanoga sudjelovanja OS RH u misijama u inozemstvu te ugrožavanje vrijednosti Domovinskog rata u OS RH.

Usporedbe radi, navedimo da je istraživanjem javnoga mišljenja u Sloveniji u travnju 2003. godine (NIS, 2003.) utvrđeno da ispitanici najvjerojatnijim posljedicama pridruživanja NATO-u procjenjuju olakšavanje pristupa modernom naoružanju za oružane snage Slovenije (71,1%) te jačanje vojne sigurnosti Slovenije (69%). Nešto manje vjerojatnim ocijenjene su mogućnosti da oružane snage Slovenije postanu učinkovitije (58%), olakšavanje funkcioniranja Slovenije u EU-u (57,8%), mogućnost da slovenske tvrtke sudjeluju u vojnim projektima NATO-a (56,1%) te popravljjanje položaja Slovenije u međunarodnoj zajednici (50,4%). Najmanje vjerojatnim posljedicama pridruživanja ispitanici su ocijenili ograničavanje suvereniteta Slovenije (41%) i otvaranje vojnih baza sa stranim osobljem koje može nepovoljno djelovati na socijalnu okolinu (39,7%). Istraživanjem javnoga mišljenja u Sloveniji 2002. godine (ožujak) utvrđeno je da su ispitanici koji su iskazali potporu pridruživanju NATO-u kao najvažnije razloge za takav stav naveli nižu cijenu kolektivne sigurnosti (31,2%), NATO kao najbolji način uspostave kolektivne sigurnosti (24%) te pozitivne gospodarske učinke (13,8%), dok su ispitanici koji su iskazali protivljenje pridruživanju kao najvažnije razloge za takav stav naveli previsoku cijenu pristupanja (43,6%), protivljenje dominaciji američkih interesa u NATO-u (22,3%) te protivljenje angažiranju slovenskih vojnika na stranim bojištima (18,5%) (PSSAN, 2002.). Istraživanjem javnoga mišljenja u Sloveniji 2002. godine (svibanj – lipanj) utvrđeno je da ispitanici procjenjuju kako će učinci pristupanja NATO-u biti pozitivni na planu smanjivanja razine prijetnje od drugih zemalja (42,2%), od susjednih zemalja (40% ispitanika) te prijetnji s teritorija bivše Jugoslavije (36,3%). Istodobno relativna većina ispitanika ocijenila je da će prijetnja od međunarodnoga terorizma narasti (30,2%) (POR, 2002.).

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 18 (2009),
BR. 3 (101),
STR. 371-391

SMERIĆ, T., MIŠETIĆ, A.,
MILETIĆ, G. M.:
STAJALIŠTA HRVATSKE...

Istraživanje CEEB-a provedeno 1996. i 1997. godine u Bugarskoj, Estoniji, Latviji, Litvi, Rumunjskoj, Sloveniji i Slovačkoj (vidi u Zilberman i Webber, 2003., 50) pokazalo je da su kao najistaknutiji razlozi za pristupanje NATO-u u javnostima spomenutih zemalja prepoznati: viđenje NATO-a kao jamca sigurnosti i stabilnosti u regiji (između 49% i 52%), vjerovanje da će NATO omogućiti reforme i nadzor nad vojskom (između 11% i 13%) te osigurati sigurnost od Rusije (između 6% i 7%). Doprinos NATO-a općem napretku i kooperaciji (ne samo u vojnome sektoru) kao razlog za pristupanje navelo je između 10% i 11% ispitanika. Navođenje razloga "protiv" pristupanja zabilježeno je u manjoj mjeri, a utvrđeni razlozi protivljenja u usporedbi s razlozima "za" pokazali su se difuznijima – npr. opće protivljenje vojsci i ratu ističe između 4% i 6%, a financijsku neodrživost članstva zemlje u NATO-u između 4% i 5% ispitanika.

Analiza latentne strukture procjena posljedica pristupanja Republike Hrvatske NATO-u hrvatske javnosti provedena je primjenom metode glavnih komponenti uz *varimax* rotaciju. U bazičnoj soluciji ekstrahirana su dva faktora (sa svojstvenim vrijednostima većim od 1) koji objašnjavaju 54,3% ukupne varijance.

● **TABLICA 4**
Latentna struktura
procjena posljedica
pristupanja
NATO-u – javnost

Karakteristike bazične solucije Faktor	Svojevredna vrijednost	Postotak protumačene varijance
1	5,621	35,130
2	3,067	19,171
Ukupni postotak protumačene varijance		54,3

Latentna struktura procjena posljedica pristupanja NATO-u (po *varimax* rotaciji)
Tvrdnje

	Faktor 1	Faktor 2
1. Poboljšat će se položaj Hrvatske u međunarodnoj zajednici.	.752	
2. Politička samostalnost Hrvatske bit će ograničena članstvom u NATO-u.		.619
3. OS RH će imati olakšan pristup modernom naoružanju.	.790	
4. Članstvo u NATO-u olakšat će pristupanje Hrvatske EU-u.	.766	
5. OS RH će postati učinkovitija.	.803	
6. Bit će otvorene vojne baze sa stranim osobljem, što može nepovoljno djelovati na život lokalnih zajednica.		.704
7. Vojna sigurnost Hrvatske bit će ojačana.	.845	
8. Hrvatske će tvrtke moći sudjelovati u vojnim projektima NATO-a.	.753	
9. Ojačat će se mir i politička stabilnost u Jugoistočnoj Europi.	.822	
10. Povećat će se sigurnost za strane investicije u Hrvatskoj.	.753	
11. Zbog povećana opsega sudjelovanja OS RH u misijama NATO-a u inozemstvu oslabjet će obrana teritorija zemlje.		.635
12. Povećat će se izloženost Hrvatske terorističkom djelovanju.		.683
13. Bit će potpuno uklonjena svaka moguća vojna prijetnja Hrvatskoj od susjednih zemalja.	.683	
14. Povećat će se ugroženost okoliša zbog čestih vojnih vježbi i izgradnje vojnih baza.		.740
15. Bit će ugrožene vrijednosti Domovinskog rata u OS RH.		.691
16. Troškovi za vojsku povećat će se.		.643

Prvi faktor – *pozitivne posljedice pristupanja Republike Hrvatske NATO-u* – ujedinio je povoljna očekivanja javnosti od pridruživanja zemlje NATO-u na vojnosigurnosnom, političkom i gospodarskom planu – od općega jačanja vojne sigurnosti zemlje, jačanja mira i političke stabilnosti u Jugoistočnoj Europi te olakšavanja pristupa modernom naoružanju za OS RH do olakšavanja pristupanja Hrvatske EU-u, mogućnosti da hrvatske tvrtke sudjeluju u vojnim projektima NATO-a te porasta sigurnosti za strane investicije u Hrvatskoj. Drugi faktor – *negativne posljedice pristupanja Republike Hrvatske NATO-u* – okupio je nepovoljna očekivanja od pridruživanja zemlje NATO-u, primarno na planu nastanka/jačanja lokalnih socijalnih i ekoloških rizika, ali i na planu vojnosigurnosnih i političkih posljedica – od porasta ugroženosti okoliša zbog čestih vojnih vježbi i izgradnje vojnih baza te nepovoljnog djelovanja na život lokalnih zajednica u slučaju otvaranja vojnih baza sa stranim osobljem do povećanja izloženosti Hrvatske terorističkom djelovanju, rasta troškova za oružane snage te ograničavanja političke samostalnosti Hrvatske.

Stajališta časnika OS RH o posljedicama pridruživanja Republike Hrvatske NATO-u

Od časnika OS RH također je zatražena procjena vjerojatnosti ostvarivanja niza od 16 mogućih posljedica (vojnosigurnosnih, političkih, gospodarskih te socijalnih i ekoloških) pridruživanja Republike Hrvatske NATO savezu.

Procjena *vojnosigurnosnih posljedica* (čestice 3, 5, 7, 11-13 i 15). U odnosu na vjerojatne posljedice na vojnosigurnosnome području, znatna većina ispitanika procjenjuje da će, nakon pridruživanja Hrvatske NATO-u, OS RH imati olakšan pristup modernom naoružanju (ukupno 85,3%, M=3,18),¹¹ da će vojna sigurnost Hrvatske biti ojačana (ukupno 89,1%, M=3,36) te da će OS RH postati učinkovitije (ukupno 81,6%, M=3,12). Većina časnika također drži da će pridruživanjem biti uklonjene vojne prijetnje Hrvatskoj od susjednih zemalja (ukupno 72,3%, M=2,95), da zbog očekivanoga povećanja opsega OS RH u misijama NATO-a neće doći do slabljenja obrane teritorija zemlje (ukupno 77%, M=1,83) te da pridruživanje NATO-u neće rezultirati ugrožavanjem vrijednosti Domovinskog rata u OS RH (ukupno 77,8%, M=1,77). Istodobno, većina časnika očekuje da će se povećati stupanj izloženosti Hrvatske terorističkom djelovanju (ukupno 60,5%, M=2,74).

Procjena *političkih posljedica* (čestice 1-2, 4 i 9). U odnosu na vjerojatnost ostvarivanja političkih posljedica pridruživanja NATO-u, znatna većina časnika procjenjuje da će članstvo u NATO-u olakšati pristupanje Hrvatske EU-u (ukupno 87,7%, M=3,30), da će se poboljšati položaj Hrvatske u međunarodnoj zajednici (ukupno 85,8%, M=3,32) te da će se njime

● **TABLICA 5**
Posljedice pridruživanja
Republike Hrvatske
NATO-u – stajališta
časnika OS RH

ojačati mir i politička stabilnost u Jugoistočnoj Europi (ukupno 83%, M=3,19). Istodobno, većina časnika (ukupno 53%) ocjenjuje da članstvom u NATO-u neće biti ograničena politička samostalnost Hrvatske (M=2,31).

Ljudi imaju različito mišljenje o dobrim i lošim stranama pridruživanja Hrvatske NATO savezu. Koliko su, prema Vašem mišljenju, vjerojatne navedene posljedice? (Odgovori u postotcima)

	Uopće nije vjerojatno	Uglavnom nije vjerojatno	Uglavnom je vjerojatno	Vrlo je vjerojatno	Ne mogu ocijeniti
1. Poboljšat će se položaj Hrvatske u međunarodnoj zajednici.	2,2	7,1	44,4	41,4	4,9
2. Politička samostalnost Hrvatske bit će ograničena članstvom u NATO-u.	21,4	31,6	31,2	9,6	6,2
3. OS RH će imati olakšan pristup modernom naoružanju.	1,7	9,0	55,3	30,0	4,0
4. Članstvo u NATO-u olakšat će pristupanje Hrvatske EU-u.	2,6	5,8	48,0	39,7	3,9
5. OS RH će postati učinkovitije.	3,1	10,3	53,8	27,8	5,0
6. Bit će otvorene vojne baze sa stranim osobljem, što može nepovoljno djelovati na život lokalnih zajednica.	23,8	44,8	17,1	4,8	9,5
7. Vojna sigurnost Hrvatske bit će ojačana.	1,1	6,3	46,2	42,9	3,4
8. Hrvatske će tvrtke moći sudjelovati u vojnim projektima NATO-a.	0,9	8,4	49,4	33,4	7,8
9. Ojačat će se mir i politička stabilnost u Jugoistočnoj Europi.	3,7	7,1	50,8	32,2	6,1
10. Povećat će se sigurnost za strane investicije u Hrvatskoj.	1,5	4,7	48,0	41,2	4,6
11. Zbog povećana opsega sudjelovanja OS RH u misijama NATO-a u inozemstvu oslabjet će obrana teritorija zemlje.	37,0	40,0	13,4	3,7	5,9
12. Povećat će se izloženost Hrvatske terorističkom djelovanju.	5,3	28,6	45,6	14,9	5,7
13. Bit će potpuno uklonjena svaka moguća vojna prijetnja Hrvatskoj od susjednih zemalja.	6,9	15,5	47,3	25,0	5,3
14. Povećat će se ugroženost okoliša zbog čestih vojnih vježbi i izgradnje vojnih baza.	17,8	40,2	26,0	8,1	7,9
15. Bit će ugrožene vrijednosti Domovinskog rata u OS RH.	43,7	34,1	12,5	4,9	4,9
16. Troškovi za vojsku će se povećati.	6,1	17,4	46,3	22,0	8,1

Procjena *gospodarskih posljedica* (čestice 8, 10 i 16). Više od dvije trećine časnika procjenjuje vjerojatnim da će pridruživanjem Hrvatske NATO-u doći do povećanja troškova za OS RH (ukupno 68,3%, M=2,92). Istodobno, znatna većina časnika očekuje da će hrvatskim tvrtkama biti omogućeno sudjelovanje u vojnim projektima NATO-a (ukupno 82,8%, M=3,25) te da će se članstvom u NATO-u povećati sigurnost za strane investicije u Hrvatskoj (ukupno 89,2%, M=3,35).

Procjena *socijalnih i ekoloških posljedica* (čestice 6 i 14). Većina časnika procjenjuje da zbog porasta učestalosti vojnih vježbi i moguće izgradnje vojnih baza neće doći do povećanja

nja ugroženosti okoliša (ukupno 58%, $M=2,26$) ni do nepovoljnoga djelovanja na život lokalnih zajednica (ukupno 53%, $M=2,03$).

Očekivanja časnika OS RH od mogućih posljedica pridruživanja Hrvatske NATO-u, promatrana u cjelini, naglašeno su povoljna. Takve se pozitivne procjene ponajprije odnose na većinu dimenzija očekivanih vojnosigurnosnih, političkih i gospodarskih posljedica. Iznimku pritom čini očekivanje povećane izloženosti zemlje terorističkom djelovanju. Negativne posljedice časnici ne očekuju ni na socijalnom ni na ekološkom planu.

Najvjerojatnijim posljedicama pridruživanja NATO-u (u odnosu na prosječne vrijednosti odgovora) časnici procjenjuju jačanje vojne sigurnosti Hrvatske, porast sigurnosti za strane investicije u Hrvatskoj, poboljšanje položaja Hrvatske u međunarodnoj zajednici te olakšanje pristupanja Hrvatske EU-u. Najmanje vjerojatnim posljedicama procijenjeno je ugrožavanje vrijednosti Domovinskog rata u OS RH i slabljenje obrane teritorija zemlje zbog povećanoga sudjelovanja OS RH u misijama u inozemstvu.

Analiza latentne strukture časničkih procjena posljedica pristupanja Republike Hrvatske NATO-u provedena je primjenom metode glavnih komponenti uz *varimax* rotaciju. U bazičnoj soluciji ekstrahirana su dva faktora (sa svojstvenim vrijednostima većim od 1) koji objašnjavaju 53,8% ukupne varijance.

Prvi faktor – *pozitivne posljedice pristupanja Republike Hrvatske NATO-u* – ujedinio je povoljna očekivanja od pridruživanja zemlje NATO-u na vojnosigurnosnom, političkom i gospodarskom planu – od jačanja mira i političke stabilnosti u Jugoistočnoj Europi, porasta sigurnosti za strane investicije u Hrvatskoj, općeg jačanja vojne sigurnosti zemlje te mogućnosti da hrvatske tvrtke sudjeluju u vojnim projektima NATO-a do porasta učinkovitosti OS RH, olakšavanja pristupa modernom naoružanju za OS RH te poboljšanja položaja Hrvatske u međunarodnoj zajednici i olakšavanja pristupanja Hrvatske EU-u. Drugi faktor – *negativne posljedice pristupanja Republike Hrvatske NATO-u* – okupio je nepovoljna očekivanja od pridruživanja zemlje NATO-u, primarno na planu nastanka/ jačanja lokalnih socijalnih i ekoloških rizika, ali i na planu vojnosigurnosnih i političkih posljedica – od porasta ugroženosti okoliša zbog čestih vojnih vježbi i izgradnje vojnih baza, nepovoljnog djelovanja na život lokalnih zajednica u slučaju otvaranja vojnih baza sa stranim osobljem, ograničavanja političke samostalnosti Hrvatske i povećanja izloženosti Hrvatske terorističkom djelovanju do ugrožavanja vrijednosti Domovinskog rata u OS RH, rasta troškova za oružane snage te slabljenja obrane teritorija zemlje.

Karakteristike bazične solucije Faktor	Svojtvena vrijednost	Postotak protumačene varijance
1	6,364	39,8
2	2,240	14,0
Ukupni postotak protumačene varijance		53,8

Latentna struktura procjena posljedica pristupanja NATO-u (po <i>varimax</i> rotaciji) Tvrđnje	Faktor 1	Faktor 2
1. Poboljšat će se položaj Hrvatske u međunarodnoj zajednici.	.731	
2. Politička samostalnost Hrvatske bit će ograničena članstvom u NATO-u.		.670
3. OS RH imat će olakšan pristup modernom naoružanju.	.734	
4. Članstvo u NATO-u olakšat će pristupanje Hrvatske EU-u.	.724	
5. OS RH će postati učinkovitije.	.749	
6. Bit će otvorene vojne baze sa stranim osobljem, koje mogu nepovoljno djelovati na život lokalnih zajednica.		.730
7. Vojna sigurnost Hrvatske bit će ojačana.	.785	
8. Hrvatske će tvrtke moći sudjelovati u vojnim projektima NATO-a.	.760	
9. Ojačat će se mir i politička stabilnost u Jugoistočnoj Europi.	.826	
10. Povećat će se sigurnost za strane investicije u Hrvatskoj.	.793	
11. Zbog povećana opsega sudjelovanja OS RH u misijama NATO-a u inozemstvu oslabjet će obrana teritorija zemlje.		.552
12. Povećat će se izloženost Hrvatske terorističkom djelovanju.		.640
13. Bit će potpuno uklonjena svaka moguća vojna prijetnja Hrvatskoj od susjednih zemalja.	.606	
14. Povećat će se ugroženost okoliša zbog čestih vojnih vježbi i izgradnje vojnih baza.		.780
15. Bit će ugrožene vrijednosti Domovinskog rata u OS RH.		.622
16. Troškovi za vojsku će se povećati.		.580

● TABLICA 6
Latentna struktura
procjena posljedica
pristupanja NATO-u –
časnici OS RH

Usporedba stajališta hrvatske javnosti sa stajalištima časnika OS RH u odnosu na moguće posljedice pristupanja Republike Hrvatske NATO-u pokazuje da su očekivanja časnika naglašenije pozitivna. Prema većini, na procjenu ponuđenih hipotetičkih posljedica ne postoje razlike između građana i časnika u temeljnom karakteru prosudbi, nego u udjelu ispitanika u uzorku časnika, odnosno građana, koji vrše izbor/procjenjuju posljedice – časničke procjene "pozitivnih" posljedica pridruživanja Hrvatske NATO-u naglašenije su povoljne. Istodobno procjene nekih od potencijalno "negativnih" posljedica pristupanja NATO-u u hrvatskoj javnosti znatno se razlikuju od procjena časnika. Većina građana drži, za razliku od časnika, da će članstvom u NATO-u biti ograničena politička samostalnost Hrvatske. Dvije trećine građana procjenjuju da zbog porasta učestalosti vojnih vježbi i moguće izgradnje vojnih baza može doći do povećanja ugroženosti okoliša, a takvu procjenu dijeli tek trećina časnika. Također, većina građana drži da otvaranje vojnih baza može nepovoljno djelovati na život lokalnih zajednica, a takvu procjenu dijeli tek petina časnika. No, istodobno, utvrđena je podudarnost stajališta većine građana i časnika OS RH u odnosu na mogućnost povećanja stupnja izloženosti Hrvatske terorističkom djelovanju. Usporedba rezultata analize latentne strukture stavova hrvatske javnosti i časnika OS RH u odnosu na po-

sljedice pristupanja Hrvatske NATO-u otkriva dvije gotovo identične, sadržajno podudarne latentne dimenzije: *pozitive* i *negativne* posljedice pristupanja Republike Hrvatske NATO-u.

ZAKLJUČAK

Promatrani u cjelini, usporedno predstavljeni rezultati istraživanja stajališta hrvatske javnosti i časnika OS RH upozoravaju, uz nužan oprez pri poopćivanju, na razmjernu podudarnost u odnosu na dominantno pozitivan stav prema pristupanju Republike Hrvatske NATO-u, pri čemu časnici naglašene iskazuju takvu orijentaciju.

Kad je riječ o procjenama najpovoljnijega vanjskopolitičkog aranžmana za nacionalnu sigurnost Hrvatske, relativno najveći postotak građana (37%) navodi da ne može procijeniti koji bi od vanjskopolitičkih sporazuma/saveza ponajbolje jamčio nacionalnu sigurnost Hrvatske. Puno članstvo u NATO-u najprihvaćenija je od opcija ponuđenih na procjenu (34,5%), dok sklapanje bilateralnih i/ili multilateralnih regionalnih saveza kao rješenje zastupa ukupno 15,2%, a opciju proglašenja neutralnosti kao jamstvo nacionalne sigurnosti vidi 12,1% ispitanika. Istodobno, više od tri četvrtine časnika (76,1%) drži da je članstvo u NATO-u model vanjskopolitičkoga sporazuma/saveza koji bi ponajbolje jamčio nacionalnu sigurnost Hrvatske.

Utvrđeni stupanj potpore pristupanju NATO-u pokazuje da je udio građana koji bi na zamišljenom referendumu glasovao za pristupanje Hrvatske NATO-u (42,9%) gotovo dvostruko veći od udjela onih koji bi glasovali protiv (23,1%), uz više od trećine građana (ukupno 33,9%) koji nisu sigurni u procjeni i/ili navode da ne bi izašli na referendum. Potpora pristupanju NATO-u među časnicima OS RH osjetno je izraženija – nešto manje od četiri petine časnika (78,3%) glasovala bi na hipotetičkom referendumu za pristupanje Hrvatske NATO-u.

Očekivanja hrvatske javnosti od mogućih posljedica pridruživanja Republike Hrvatske NATO-u, promatrana u cjelini, uglavnom su povoljna. Takve se pozitivne procjene ponajprije odnose na većinu dimenzija očekivanih vojnosigurnosnih, političkih i gospodarskih posljedica. Iznimku pritom čini očekivanje povećane izloženosti zemlje terorističkom djelovanju te mogućnosti ograničavanja državne političke samostalnosti. Pretežno negativne posljedice ispitanici očekuju i na socijalnom i na ekološkom planu (na razini lokalnih zajednica). Najvjerojatnijim posljedicama pridruživanja NATO-u (po prosječnim vrijednostima odgovora) ispitanici procjenjuju lakši pristup modernom naoružanju za OS RH te porast troškova za OS RH, a najmanje vjerojatnima slabljenje obrane teritorija zemlje zbog povećanoga sudjelovanja OS RH u misija-

ma u inozemstvu te ugrožavanje vrijednosti Domovinskog rata u OS RH.

Procjene časnika OS RH o mogućim posljedicama pridruživanja Hrvatske NATO-u, u usporedbi sa stajalištima hrvatske javnosti, naglašenije su pozitivne, iako u odnosu na većinu na procjenu ponuđenih hipotetičkih posljedica ne postoje razlike između građana i časnika u temeljnom karakteru prosudbi. Takve se pozitivne procjene časnika ponajprije odnose na većinu dimenzija očekivanih vojno-sigurnosnih, političkih i gospodarskih posljedica, pri čemu negativne posljedice, za razliku od građana, časnici ne očekuju ni na socijalnom ni na ekološkom planu. Istodobno, utvrđena je podudarnost stajališta javnosti i časnika u odnosu na mogućnost povećanja stupnja izloženosti Hrvatske terorističkom djelovanju. Najvjerojatnijim posljedicama pridruživanja NATO-u časnici procjenjuju jačanje vojne sigurnosti Hrvatske, porast sigurnosti za strane investicije u Hrvatskoj, poboljšanje položaja Hrvatske u međunarodnoj zajednici te olakšanje pristupanja Hrvatske EU-u, a najmanje vjerojatnim posljedicama procijenjene su ugrožavanje vrijednosti Domovinskog rata u OS RH i slabljenje obrane teritorija zemlje zbog povećanoga sudjelovanja OS RH u misijama u inozemstvu.

Važno je na kraju upozoriti na to da stajališta hrvatske javnosti prema pristupanju zemlje NATO-u nisu jednoznačna te da u odnosu na specifične aspekte istraživanoga problemskog sklopa postoje znatna odstupanja u stajalištima pojedinih društvenih podskupina. Također, ni stajališta časnika u odnosu na istraživanu temu nisu monolitna, o čemu svjedoče utvrđene razlike u stajalištima pojedinih podskupina časnika – pritom je najčešće riječ o razlikama u "intenzitetu", a ne u dominantnom smjeru iskazanih stavova. No stajališta časnika u odnosu na istraživane teme su, u usporedbi sa stajalištima javnosti, konzistentnija/manje raznorodna, što je nalaz koji upućuje na proces oblikovanja vojnih časnika kao specifične socioprofesionalne skupine razmjerno jedinstvenijih stavova i interesa. Takva je viša razina uniformnosti stajališta među časnicima jedno od obilježja profesijske korporativnosti, u čijoj se izgradnji kroz unutarprofesijsku socijalizaciju provodi i "redukcija neslaganja" (Abrahamsson, 1971.; Downes, 1991.). Časnici, pokazuju i manju mjeru neodlučnosti/suzdržanosti u prosudbama, što je barem dijelom uvjetovano okolnošću raspolaganja ekspertnim znanjima te specifičnim profesionalnim uvidima u istraživano područje. Je li jedan od razloga izraženije potpore časnika pristupanju zemlje NATO-u te povoljnijem vrednovanju mogućih posljedica pristupanja i očekivanje časnika o otvaranju novih karijernih mogućnosti ili očekivanja povoljnijega društvenog statusa oružanih snaga nakon pridruživanja NATO-u, zasad je tek pretpostavka koja iziskuje empirijsku provjeru.

BILJEŠKE

¹ Termin "časnik" u tekstu se odnosi i na časnike i na časnice OS RH.

² Naručitelj projekta jest Ministarstvo obrane Republike Hrvatske (MORH) – Institut za istraživanje i razvoj obrambenih sustava (IROS), a projekt provodi Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.

³ Istraživanje je provedeno na probabilistički izabranom, višestapno stratificiranom uzorku punoljetnoga stanovništva Hrvatske. Teritorijalni plan uzorka temelji se na administrativnoj podjeli na županije te podjeli na razmjerno homogene regije, izdvojene faktorskom i klusterskom analizom više od 30 relevantnih demografskih pokazatelja iz popisa stanovništva. Izbor jedinica (naselja) unutar regija i županija proveden je metodom slučajnog izbora bez povrata, pri čemu je svaka jedinica imala vjerojatnost izbora razmjernu s brojem stanovnika s kojim sudjeluje u nadređenoj stratifikacijskoj jedinici uzorka. Adrese kućanstava u kojima je provedeno anketiranje izabrane su sistematski s popisa adresa na pojedinoj lokaciji, a izbor ispitanika unutar kućanstava proveden je metodom Trolldahla i Cartera. Realizirani je uzorak obuhvatio ispitanike iz 135 naselja, odnosno sa 221 lokacije (*sample points*). Na nacionalnoj razini veličina realiziranog uzorka dopušta procjenu populacijskih parametara s teorijskom pogreškom koja ne prelazi 2,2%, uz stupanj rizika u zaključivanju manji od 5%. Tijekom provedbe istraživanja ukupno se kontaktiralo sa 4842 osobe, od kojih su 1642 osobe (33,9%) odbile anketiranje. Mogući nepovoljni učinci autoselekcije ispitanika, nastali zbog odbijanja ankete, korigirani su odgovarajućim postupkom ponderiranja rezultata.

⁴ Realizirani uzorak časnika dopušta procjenu populacijskih parametara s teorijskom pogreškom koja ne prelazi 2,2% uz stupanj rizika u zaključivanju manji od 5%. Zbog potreba analiza koje uključuju usporedbe odgovora prema spolu časnika, osobnom činu i pripadnosti grani OS RH, neke su kategorije u planiranju uzorka (s obzirom na njegovu veličinu) nužno nadzastupljene (žene, pripadnici HRM i HRZ/PZO). Ponderiranjem rezultata prema stvarnim omjerima svih spomenutih kategorija u strukturi OS RH (prema aktualnim podacima MORH-a) postignuto je to da uzorak vjerno odražava stratificiranost populacije časnika. Terenski dio istraživanja proveli su vojni psiholozi grupnim anketiranjem, pri čemu je, nakon dobivenih uputa, svaki časnik samostalno i anonimno ispunjavao upitnik.

⁵ U tekstu se navode samo statistički značajne razlike procjena različitih podskupina ispitanika na razini $p \leq .001$. Prije provođenja testiranja značajnosti razlika provedena su odgovarajuća sažimanja originalnih kategorija odgovora, pri čemu su izostavljeni odgovori onih sudionika koji na pojedino pitanje nisu odgovorili ili su odgovorili sa *ne znam*, *ne mogu procijeniti*.

⁶ Istraživanja provedena u zemljama kandidatkinjama za članstvo (Bugarska, Estonija, Latvija, Litva, Rumunjska, Slovenija i Slovačka) pokazala su da se prosječna razina potpore opciji neutralnosti kretala između 6% (1997.) i 7% (1996.) (Zilberman i Webber, 2003., 50). Usporedba s rezultatima istraživanja u Hrvatskoj iziskuje oprez zbog različitosti primijenjenih instrumenata (formulacije pitanja).

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 18 (2009),
BR. 3 (101),
STR. 371-391

SMERIĆ, T., MIŠETIĆ, A.,
MILETIĆ, G. M.:
STAJALIŠTA HRVATSKE...

⁷ Usporedbe radi, navodimo da je u istraživanju stajališta hrvatske javnosti o pristupanju NATO-u (uz formulaciju pitanja koja se nije odnosila na odabir hipotetičke referendumske opcije, već na "načelno" stajalište o pristupanju) provedenom metodom telefonske ankete uz pomoć računala (CATI) od 29. veljače do 6. ožujka 2008. – dakle, u razdoblju u kojem je provedeno i prikupljanje podataka u sklopu istraživanja rezultate kojega iznosimo – na uzorku od 1000 ispitanika (reprezentativnom za populaciju Republike Hrvatske stariju od 18 godina) utvrđeno da 61% građana podržava ulazak u NATO, 21% je protiv, 18% je neopredijeljenih, a 2% navodi da ne zna odgovor (GFK, 2008.).

⁸ Viša razina sklonosti muškaraca pristupanju država NATO-u utvrđena je i istraživanjima provedenima u zemljama kandidatkinjama za članstvo (Bugarska, Estonija, Latvija, Litva, Rumunjska, Slovenija i Slovačka) u drugoj polovici 1990-ih. Ovaj nalaz istraživači objašnjavaju pretpostavkom o muškom očekivanju višeg stupnja rizičnosti potencijalnih (ratnih, političkih) konflikata za muškarce u odnosu na rizičnost identičnih konfliktnih situacija za žene (Caplanova i sur., 2004.).

⁹ Među ispitanicima u uzorku hrvatske javnosti koji drže da bi o pristupanju Hrvatske NATO-u trebali odlučiti građani na referendumu 44,2% ih odabire opciju "za", a 29,7% opciju "protiv". Među ispitanicima koji drže da bi o pristupanju Hrvatske NATO-u trebao odlučiti Sabor RH samostalno, 77,3% ih odabire opciju "za", a 8% opciju "protiv". Među ispitanicima koji drže da bi o pristupanju Hrvatske NATO-u trebala odlučiti Vlada RH samostalno, 61,1% ih odabire opciju "za", a 11,8% opciju "protiv".

¹⁰ Prosječne vrijednosti procjena na ljestvici od 1, "uopće nije vjerojatno", do 4, "vrlo je vjerojatno".

¹¹ Prosječne vrijednosti procjena na ljestvici od 1, "uopće nije vjerojatno", do 4, "vrlo je vjerojatno".

LITERATURA

Abrahamsson, B. (1971.), *Military Professionalization and Political Power*. Stockholm: University of Stockholm.

Atanasović, Z. (2007.), Public Opinion of Serbia on Joining NATO. *Western Balkans Security Observer – English Edition*, 5: 22-30. <http://www.ceeol.com/aspx/getdocument.aspx?logid=5&id=35ca48f1-5973-424d-9032-f88b88bb2637> (26. 2. 2009.)

Caplanova, A., Orivska, M. i Hudson, J. (2004.), Eastern European Attitudes to Integration with Western Europe. *Journal of Common Market Studies*, 42 (2): 271-288.

Downes, C. (1991.), *Special Trust and Confidence. The Making of an Officer*. London: Frank Cass.

DSRC (2002.), *Comparative data related to Slovene public opinion on NATO (1999 and 2001)*. Defence Studies Research Centre, Social Studies Institute at the University of Ljubljana, January 2002. <http://nato.gov.si/eng/public-opinion/public-opinion-data/> (21. 10. 2008.)

GFK (2003.), *NATO: Poznatost i prihvaćanje ulaska u NATO*. http://www.mvpei.hr/ej/download/2003/07/31/7.val_-_Analiticki_prikaz_v2.ppt#343,36,Slide_36 (27. 1. 2009.)

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 18 (2009),
BR. 3 (101),
STR. 371-391

SMERIĆ, T., MIŠETIĆ, A.,
MILETIĆ, G. M.:
STAJALIŠTA HRVATSKE...

GFK (2008.), *Potpora NATO-u i dalje raste*. <http://www.gfk.hr/press1/nato5.htm> (27. 12. 2008.)

Matika, D. i Ogorec, M. (2008.), *Pristupanje Republike Hrvatske NATO-u u percepciji nevladinih udruga*, *Društvena istraživanja*, 17 (1-2): 173-198.

Nelson, D. N. (1998.), *Civil Armies, Civil Societies, and NATO's Enlargement*. *Armed Forces & Society*, 25 (1): 137-159.

NIS (2003.), *National and International Security (Public Opinion Poll)*. Ljubljana: Defence Research Centre – Faculty of Social Sciences. <http://nato.gov.si/eng/public-opinion/national-security--2003.pdf> (21. 10. 2008.)

Politbarometer (2003.), *Public opinion surveys on the current situation in Slovenia*. Faculty for Social Sciences, Centre for the Research of Public Opinion and the Mass Media (CRPOMM). <http://nato.gov.si/eng/public-opinion/politbarometer-results/2003-05.pdf> (21. 10. 2008.)

POR (2002.), *Public Opinion Research SJM/2002/1 – Positions of Slovenes concerning accession to the European Union and NATO*. The Centre for Public Opinion Research and Mass Communications: Faculty of Social Sciences, University of Ljubljana. <http://nato.gov.si/eng/public-opinion/public-opinion-data-2002/> (21. 10. 2008.)

PSSAN (2002.), *Public Support for Slovenia's Accession to NATO*. Faculty of Social Sciences, Public Opinion Research Centre. <http://nato.gov.si/eng/public-opinion/politbarometer-results/2002-03.pdf> (21. 10. 2008.)

Zilberman, A. i Webber, S. (2003.), *Public Attitudes toward NATO Membership in Aspirant Countries*. U: Vlachova, M. (ur.), *The Public Image of Defence and the Military in Central and Eastern Europe* (str. 47-68), Geneva, Center for the Democratic Control of Armed Forces.

Attitudes of the Croatian Public and Officers of the Armed Forces of the Republic of Croatia on the Accession of the Republic of Croatia to NATO

Tomislav SMERIĆ, Anka MIŠETIĆ, Geran-Marko MILETIĆ
Institute of Social Sciences Ivo Pilar, Zagreb

The paper presents and analyses the comparative results of a questionnaire on attitudes of the Croatian public (N=3,420) and officers of the Croatian Armed Forces (N=596) with regard to the accession to NATO of the Republic of Croatia, conducted in 2008. Accession to NATO was identified as the most favourable foreign political option for national security by a relative majority of the citizens (37%) and by more than three quarters of the officers (76.1%). Support for joining NATO in a hypothetical referendum would be given by almost twice as many citizens (42.9%) in relation to the number of those opposing it (23.1%), and almost four fifths of the officers (78.3%) would vote for accession. Public expectations about the possible consequences of the country's accession to NATO are mostly

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 18 (2009),
BR. 3 (101),
STR. 371-391

SMERIĆ, T., MIŠETIĆ, A.,
MILETIĆ, G. M.:
STAJALIŠTA HRVATSKE...

favourable with regard to the majority of the military security, political and economic consequences. An exception is the expected increased exposure of the country to terrorist attacks (shared by the officers) and possible limitation of the political autonomy of the state. Mostly negative consequences are also expected by the public at the local social and environmental levels. The estimates of the officers are more positive in relation to the majority of the expected military security, political and economic consequences, while, unlike the public, they do not expect any negative consequences on the social and environmental levels. On the whole, the results indicate a relative conformity between the public's orientation and the orientation of the officers, although the officers more prominently support the accession to NATO.

Key words: NATO, Republic of Croatia, the public, Croatian Armed Forces officers

Einstellung der kroatischen Öffentlichkeit und von Offizieren der kroatischen Streitkräfte zum kroatischen NATO-Beitritt

Tomislav SMERIĆ, Anka MIŠETIĆ, Geran-Marko MILETIĆ
Ivo Pilar-Institut für Gesellschaftswissenschaften, Zagreb

Die vorliegende Arbeit präsentiert und analysiert die Ergebnisse einer Umfrage, die 2008 unter kroatischen Bürgern (N = 3420) sowie unter Offizieren der kroatischen Streitkräfte (N = 596) durchgeführt wurde und anhand deren die Einstellung zum NATO-Beitritt Kroatiens ermittelt werden sollte. Die kroatische Mitgliedschaft in der NATO wird von der relativen Mehrheit der Bürger (37%) als die günstigste außenpolitische Option für die nationale Sicherheit wahrgenommen, ebenso von mehr als drei Vierteln der kroatischen Offiziere (76,1%). Im Falle einer Volksbefragung würden 42,9% der Bürger einen NATO-Beitritt Kroatiens begrüßen, also fast doppelt so viel, als sich gegenteilig ausgesprochen haben (23,1%); unter den Offizieren würden fast vier Fünftel (78,3%) für eine kroatische NATO-Mitgliedschaft stimmen. In Anbetracht der möglichen Konsequenzen einer NATO-Mitgliedschaft im Bereich der militärischen Sicherheit sowie auf dem politischen und wirtschaftlichen Plan herrschen überwiegend positive Erwartungen in der Bevölkerung. Eine Ausnahme bilden Befürchtungen (sowohl unter Bürgern als auch Offizieren), es könnte in diesem Fall zu einer Erhöhung der Terrorismusgefahr und zu Einschränkungen der politischen Souveränität des Staates kommen. Überwiegend negative Folgen werden im Bereich des lokalen gesellschaftlichen

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 18 (2009),
BR. 3 (101),
STR. 371-391

SMERIĆ, T., MIŠETIĆ, A.,
MILETIĆ, G. M.:
STAJALIŠTA HRVATSKE...

Lebens und des Umweltschutzes erwartet. Die Einschätzungen der kroatischen Offziere sind nachdrücklich positiver hinsichtlich erwarteter Konsequenzen im Bereich der militärischen Sicherheit sowie in Politik und Wirtschaft; negative Folgen hingegen werden, im Unterschied zur Zivilbevölkerung, weder im gesellschaftlichen noch im ökologischen Bereich befürchtet. Insgesamt betrachtet, verweisen die Ergebnisse auf eine relative Übereinstimmung in den Meinungen der Zivilbevölkerung und der Offziere, wobei die Offziere sich mit mehr Nachdruck für einen NATO-Beitritt Kroatiens aussprechen.

Schlüsselbegriffe: NATO, Republik Kroatien, Öffentlichkeit, Offziere der kroatischen Streitkräfte